

XIX. V svrhu določitve lokalnih doklad in stanarine, oziroma stanarinskega prispevka se uvrste:

- 1.) Deželno stolno mesto Ljubljana v 1. krajevni razred;
- 2.) v 2. krajevni razred kraji, kjer so večje uradnije, letovišča ali zdravišča s posebno draginjo;
- 3.) v 3. krajevni razred kraji, kjer so manjše uradnije, ali ki so letovišča ali zdravišča;
- 4.) v 4. krajevni razred vse ostale kraje.

C. Prehodne določbe.

XX. Po predstojecih določenih sestaviti se imata 2 statusa, pri katerih je računati vsa službena leta od prvega nastopa službe po pridobitvi zrel. spričevala. Po teh je uvrstiti:

V plač. razred 1000 gld. ozir. 800 gld. učne osebe, ki služijo že 35 let

"	"	"	950	"	"	750	"	"	"	"	"	30	"
"	"	"	900	"	"	700	"	"	"	"	"	25	"
"	"	"	800	"	"	650	"	"	"	"	"	20	"
"	"	"	700	"	"	600	"	"	"	"	"	15	"
"	"	"	600	"	"	550	"	"	"	"	"	10	"
"	"	"	500	"	"	500	vse učne osebe, ki imajo spri-						

čevalo učne vsposobljenosti, pa še ne služijo vsega skupaj 10 let.

V višji plačilni razred pa stopi učna oseba, kadar bi imela po sedaj veljavnih določbah dobiti naslednjo starostno doklado.

Ako bi kje kaka učna oseba imela po novih določbah dobiti manj kakor sedaj, dovoli se ji do poravnave osebna doklada.

Štefan Primožič.

Odkritje Tomšičeve spominske plošče

na Vinici dne 8. kimovca 1897.

Zbrali smo se prav ob meji slovenske naše domovine, kjer šumi v široki strugi obmejna Kolpa, ki se vije kot svetel pas ob koncu belokranjskega sveta in ob pričetku bratske zemlje hrvaške. Ta pas se vije ob jednom telesu, kar se je pokazalo že večkrat, tako tudi pri zadnji, lepi Tomšičevi slavnosti.

Oddaljena, preprijazna, gostoljubna belokranjska Vinica še ni videla toliko krasnega slavlja, kakor dne 8. kimovca, a tudi toli odličnega rodoljubnega slovenskega in hrvaškega občinstva niso še vsprejela in pozdravila poštena belokranjska srca na lepi svoji lasti, kakor ob odkritju Tomšičeve spominske plošče — bilo je to odkritje lep, velik naroden praznik v osuhljeni, od sveta ločeni Beli Krajini! Vinica je odela praznično krilo: okrasila se je s slavoloki, mlaji in narodnimi

zastavami in s streljanjem s topiči je pozdravila došle goste, ki so prikorakali v vas z vrlo izvežbano črnomeljsko godbo na čelu.

Po slovesni sv. maši, katero je daroval viniški župnik g. Jurij König in pri kateri so peli učitelji Belarjevo mašo „Večni oče v visokosti“, smo se zbrali ob lepo okičeni viniški ljudski šoli k odkritju spominske plošče. Bilo je toliko sveta — da govorimo v belokranjskem govoru — da se je vse trlo! Ko je odpelo v mnogobrojnem številu zbrano učiteljstvo Jenkovo „Molitev“, je stopil na govorniški oder ljubljanski učitelj E. Gangl ter je govoril tak-le slavnostni govor:

Dragi rojaki! Cenjene tovarišice! Mili tovariši!

Prvič je danes, da praznuje narod slovenski tako slavnost na belokranjskih tleh. Širom naše slovenske domovine so se vršile jednake slavnosti večkrat že: shajali so se rodoljubi od vseh strani, da so odkrivali zaslužnim možem našim spominske plošče kot majhno, oskromno plačilo njihovemu blagotvornemu delovanju in pa zato, da spoznajo tujci, ki obiskujejo leto za letom razne kraje lepe naše domovine, imena odličnih slovenskih mož, ki so zagledali luč sveta večinoma pod slamnatimi strehami — v ubornih kmetijskih hišah.

A o belokranjski zemlji se ni čulo ničesar ali vsaj jako malo! Ločen od sveta je obdeloval Belokranjec košček zemljice, lepo svojo vinsko gorico, pa se ni menil, kaj se vrši tam daleč v širokem svetu. Saj mu je bil tuj ta svet: zastirali so pogled njegov vanj visoki vrhovi naših gorá, ki stoje ob meji Bele Krajine, ločili so ga od tujih krajev, kjer kipi življenje, raste blaginja, cvete obrt in trgovstvo, procvita veda in umetnost, ti šumeči, zeleni valovi naše živopene Kolpe! In ta pozabljeni belokranjski svet sameva takisto še dandanes, a niti onih s sodi in kipečim viucem napolnjenih voz ni več, ki so ropotali po belih naših cestah, niti onih živih, pristno narodnih popevk ni več, ki so razvnmala srca, grele dušo, budile veselje in prijateljstvo — gole stoje naše vinske gorice, od vsakoletnih neviht okleščeno rodovitno naše polje; tako je zakovan v led glavni in jedini vir blagostanja našega.

In vendar: kako je lep ta naš domači, ta naš dragi belokranjski svet! Nad njim so pluli toki burnih vekov, ko je pojila tla kri naših pradedov, ki so zaslanjali in branili z življenjem lastnim prihod brezdušnih sovragov v naše kraje! Ta zemlja je pila našo kri, in ti valovi obmejne Kolpe so tekli časih krvavi!

Pa vendar je zapuščen ta v zgodovini hudih turških bojov ovekovečeni svet. Drugod je preprežena zemlja z železniškim tirom: proga križa progo, pri nas pa ni še zabrlizgal železniški stroj, in sam Bog ve, če ga bodo začuli naših vnukov vnuki!

Obupaval je Belokranjec, toda obupal ni. Mnogoteri je bil prisiljen, da je ostavil rodno zemljo, ter šel iskat kruha sebi in družini svoji v tujino. Obupni oče pusti slabim ženskim rokam deco in dom, sam odide preko morja, da si reši z žuljavo roko posest in ohrani po očetu podedovani dom. A v teh naših domeh je bila rojena že mnogo-tera bistra glavica, ki si je razbistrila in obogatila znanje z velikim naporom, ob ubožtvu in stradanju v srednjih in visokih šolah ter tako delovala vse svoje žive dni v čast in ponos najožjih rojakov svojih. Našteli bi lahko dokaj imen, ki pričajo, da nima Belokranjec samo plemenitega, mehkega, gostoljubnega srca, nego da ima tudi zdrav, trezen razum, ki je ustvaril velika in lepa dela na različnih poljih človeškega znanja.

In tako smo se zbrali danes, da izkažemo zasluženost čast jednemu svojih najboljših, najdelavnejših rojakov, da poslavimo s to slavnostjo njegov spomin in ime njegovo.

Ivan Tomšič je, ki mu velja to slavlje!

Bilo je dne 4. grudnia 1838. leta, ko se je rodil Ivan Tomšič na Vinici. Na tem kraju, kjer se dviga sedaj to lepo šolsko poslopje, je zaplapolala luč njegovega življenja. Tu je učiteljeval tiste čase oče njegov, Bernard Tomšič, ki počiva na viniškem pokopališču. Bernard Tomšič je bil sam pisatelj, ki je dopisoval raznim slovenskim in nemškim časopisom. Ivanov oče je bil vesten, marljiv in strog učitelj ter je vzgojil svoja sinova Ivana in Ljudevika najbolje. Izvestno pa je vplivala na Ivanovo mlado dušo ta krasota lepega belokranjskega sveta, prijazna Vinica s svojim temnim, starim gradom, ob katerem se vije v široki strugi Kolpa, na katere drugem bregu se prostira dolga, jednakolična ravan bratske zemlje hrvaške. Vse to čarobno stvarstvo božje je zbudilo v njem gorko ljubezen do rodne zemlje in do matrine besede, katere ni zatajil nikdar, tudi v najresnejših in najburnejših časih, katere ni razvneval vedno bolj in bolj samo v svojem srcu, nego tudi v srcih mladine slovenske.

Na Vinici je dovršil 1. in 2. razred ljudske šole, potem je prišel v Ljubljano, kjer je končal svoje učenje leta 1860. Prva služba njegova je bila v Trzihu na Gorenjskem, kjer je učiteljeval 8 let, potem se je pa preselil v Ljubljano na normalno ali sedanjo c. kr. vadnico. Od leta 1868. pa do zadnje bolezni, ki ga je položila v grob, je deloval neprestano na tem zavodu kot izvrsten učitelj, proste ure pa je uporabljal v spisovanje knjig in v urejevanje svojega lista „Vrtca“. Poleg tega je bil delaven odbornik raznim narodnim društvom in občinski svetovalec ljubljanski ter c. kr. okrajni šolski nadzornik za ljubljansko okolico.

Več, kakor s svojo ljubeznivo, iskreno besedo v šoli, je storil s peresom, ki se mu ni skrhalo nikdar. Do najtemnejših globočin je

proučil mlade, neizkušene otroške duše, zatorej je tudi največ pisal „nežni slovenski mladini“. Velikansko, neminljivo delo njegovih rok je „Vrtec“, časopis s podobami za slovensko mladino, ki ga je ustanovil sam ter ga 23 dolgih let — do svoje smrti — urejeval in pisal. In „Vrtec“ je dandanes najboljša knjiga, s katero se naslaja naša šolska mladež, po kateri poseže rad tudi odrasel človek, da se zatopi ob izbranem berilu v one srečne čase, ki je živel sam brezskrbne dni svoje mladosti. „Vrtec“ so zalagali s svojimi spisi najboljši pisatelji slovenski; tako so odprli mladim srcem neizčrpen vir zlatih nauk in zakonov, ob katerih se živi, krepi in plemeniti otroška duša. Največ pa je delal Tomšič za svoj list sam. Odpril katerikoli letnik, malone na vsaki strani najdeš spis Tomšičevega peresa. Celo takrat, ko je že gledal Tomšič smrti v lice, ni dal „Vrtca“ iz rok, dokler mu ga ni iztrgala sama. In tako se je zgodilo, da si je pridobil „Vrtec“ ogromno množico zvestih prijateljev, ki so mu podporniki tudi po smrti ustanoviteljevi.

Ko bi ne storil Tomšič ničesar drugega, kakor zalagal in izdajal „Vrtec“, bi si ovekovečil ime. Ali poleg „Vrtca“ je izdal mnogo drugih knjig — vsega skupaj do 30 — dopisoval je „Šolskemu Prijatelju“, „Zgodnji Danici“, „Učiteljskemu Tovarišu“, „Slovenskemu Glasniku“, „Primorskemu Ilirjanu“, „Primorecu“, „Novicam“ in „Besedniku“, 18 let pa je sestavljal za letopise „Matice Slovenske“ bibliografijo slovensko.

Kmetiškemu ljudstvu je spisal knjigo o sadjereji in poljedelstvu, slovenski mladini pa je podaril „Zlate orehe“, „Prirodoslovje“, „Voščilno knjižico“, „Gledališke igre“ in mnogo in mnogo enakih knjig in knjižic.

Iz teh kratkih podatkov je razvidno, da so bile Tomšiču sveto vodilo zlate besede pesnikove:

Dolžan ni samo, kar velewa mu stan,

Kar more, to mož je storiti dolžan!

To izredno njegovo delovanje v šoli in na književnem polju je pripoznal in odlikoval presvetli cesar sam, ko mu je podaril leta 1883. zlati križec za zasluge. In resnično je zaslužil Tomšič to najvišje odlikovanje, saj je delal vse svoje žive dni v srečo naroda slovenskega in mladine slovenske.

Z lastno pridnostjo, z jekleno voljo se je popel Tomšič na častno mesto. A ostal je vedno oskromen in preprost: ohranil je ono veselost, odkritosrčnost, dobrohotnost, ki diči vsakega Belokranjca. Utrudilo pa ga je končno težko, neumorno delo. Vsklila mu je v zdravem, lepem telesu kal neozdravljive bolezni, ki ga je priklenila na posteljo ter mu po velikih mukah, po hudem trpljenju končno prestrigla nit življenja.

Bilo je to 17. malega travna 1894. leta.

Koliko je bil priljubljen Tomšič, je pokazal njegov sprevod. Dasi je takrat kar lilo, se je zbralo ob njegovi krsti veliko število tovarišev ljubljanskih in okoliških, spremil ga je k poslednjemu počitku župan ljubljanski z občinskimi svetovalci, ravnatelji in profesorji srednjih šol, odborniki mnogih društev, učenci in učiteljsčniki s svojimi profesorji ter mnogobrojna množica drugega občinstva.

Od takrat so pretekla tri leta . . . In danes smo se zbrali od vseh strani, da mu odkrijemo prav ob meji naše slovenske domovine na rojstveni hiši spominsko ploščo.

Ivan, ki zaslužiš lepše slavlje, oprosti nam, da te slavimo tako preprosto! Storili smo, kolikor nam je bilo moči: Ime tvoje smo zaklesali v trdi kamen, in kakor ga ne izpere in ne zabriše niti vihar niti naliv, takisto nam ne iztrga niti pozabljenost niti bežeči čas spomina tvojega iz hvaležnih src naših, ki smo se nekda v dobi mladih svojih let naslajali ob plodovih duha tvojega. A narod naš in tvoj te je zapisal v zgodovino svojo in te uvrstil med može, ki so prvaki njegovi, in ta narod te ne pozabi nikdar! In ti tvoji rojaki, ki so se zbrali z nami v češčenje tvojega spomina, bodo dan za dnem čitali tvoje ime na črnem kamenu in budili ponos v srcih svojih in budili ljubezen do rodne zemlje in bodo skušali biti jednaki tebi, Ivan Tomšič — ti vrli sin zemlje belokranjske!

In kdorkoli pride tod, vsak znaj, kako mu je bilo ime, ki se je rodil v tej vasi, pa ki je zaslovel preko naših mej med vsem narodom slovenskim — zatorej padi, zavesa!

Spominu tvojemu, Ivan, bodi in ostani večna slava, slava, slava!

Ko se je poleglo viharo odobravanje in navdušeni slava-klici, je zasvirala črnomeljska mestna godba cesarsko pesem. Med slava-klici spominu prezaslužnega Tomšiča je pala zavesa z zidu, in pokazala se je črna marmornata spominska plošča z zlatim napisom: V tej hiši se je rodil dne 4. grudna 1838. l. Ivan Tomšič, učitelj, pesnik in pisatelj slovenski. Postavilo „Belokranjsko učit. društvo“ 1897. leta. — Ko je odsvirala črnomeljska mestna godba cesarsko pesem, so odšli Tomšičevi slavitelji na pokopališče ter so položili lep venec na grob očeta Ivanovega, Bernarda Tomšiča, ki je deloval kot učitelj in pisatelj slovenski. Učitelji so zapeli tu nagrobnico „Nad zvezdami“.

Potem smo se sešli v gostilniških prostorih gosp. P. Maliča k banketu. Tu se je izpregovorila mnoga navdušena napitnica. Zbrane goste je pozdravil nadučitelj viniški, gospod Fran Lovšin, ki je pripomogel s tovarišem svojim, gospodom J. Brgantom največ, da se je vršila slavnost tako krasno ter je pozval navzoče, da nazdravijo presvetlemu vladarju kot zaščitniku in pospeševatelju ljudskega šolstva. Nadučitelj z Iga, gosp. Fr. Ks. Trošt je govoril v imenu učiteljstva ljubljanske okolice, kjer je deloval Tomšič kot okr. šol. nadzornik ter je napil navzoči in odsotni rodbini Tomšičevi. Za

napitnico sta se zahvalila presrečno gg. Tomšič in Petrovšič, oba sorodnika pokojnega Ivana Tomšiča. Zatem je govoril g. E. Gangl. Načrtal je v kratkih obrisih delovanje slovenskega učiteljstva ter ga primerjal delovanju hrvaškega učiteljstva, ki simpatizuje povsem z nami. Napil je hrvaškemu naprednemu učiteljstvu. Za zdravico se je zahvalil v navdušenih besedah učitelj iz Bosiljevega, gosp. V. Hibšer ter je nazdravil bratskemu slovenskemu učiteljstvu. Imenom ljubljanskega učiteljstva se je oglasil k besedi učitelj g. J. Režek, je povdarjal zasluge, ki si jih je stekel Tomšič zlasti kot vzgojevalec, budeč v učnih urah ljubezen do domovine in materine besede ter je napil domoljubni slov. mladeži in nje zavetiščem „Sloveniji“ in „Triglavu“. Zahvalil se je za napitnico „Slovenijan“ g. Jeršinović, ki je izjavil, kako simpatizujejo slov. visokošolci s slov. učitelji. Nazdravil je zavednemu in naprednemu slov. učiteljstvu. Kot pooblaščenec „Slovenske Maticе“ je povdarjal gospod E. Gangl zasluge, ki jih ima pokojni Tomšič za ta naš prvi literarni zavod, nakar je napil učitelj g. Fr. Gregorač v krepkih besedah zavednosti in napredku našega učiteljstva. Ko je še govoril v imenu Hrvatov predsednik „Čitaonice“ v Bošiljevu, gosp. Pupič, je zaključil g. Fr. Lovšin vrsto napitnic. Med obedom je svirala neprestano vrta črnomeljska godba, grmeli so topiči, in vladala je neprisiljena, odkritosrčna veselost.

Došli so ti-le pozdravi od Tomšičevih častilcev:*)

Črnomelj: Iz srca obžalujem, da mi ni mogoče vsled bolezni udeležiti se slovesnega odkritja spominske plošče slavnemu Tomšiču, mojemu kolegi in mnogoletnemu prijatelju. Bog živi zbrano učiteljstvo, ki slavi moža-pedagoga, pisatelja, učitelja! — C. kr. okr. šolski nadzornik Jeršinović.

Kranj: Slava Tomšičevim častilcem! — Žumer.

Krško: Slava odličnjaku našega stanu in srčen pozdrav zbranim tovarišem. — Pedagogičsko društvo.

Ljubljana: Rodoljubom, slavečim spomin vzornega učitelja in prijatelja mladine, postavivšega si z „Vrtcem“ monumentum aere perennius, pošilja iskrene pozdrave župan Hribar.

Ljubljana: Slava spominu Ivana Tomšiča, jeklenemu značaju, najmarljivejšemu delavcu v prosep narodne probuje. Vsem zbranim častilcem srčni pozdrav. — Vitez Bleiweis-Trsteniški.

Ljubljana: Častilec vzglednega šolnika in pisatelja pošilja najlepše pozdrave — Pisateljsko podporno društvo.

*) Pozabil je pa Tomšiča sedanji urednik „Vrtčev“! Pis.

Pravijo, da tudi „Slovenec“ ni omenil niti z jedno besedo te lepe slavnosti slovenskega učiteljstva; kedar se mu pa nudi prilika, udariti po učiteljstvu, takrat pa piše z razprtim in debelim tiskom, s pikami, pomišljaji in klicaji tudi po dve strani dolge uvodne članke. Ured.

Ljubljana: Zgodovina slovenskega šolstva je zgodovina mož, ki so vplivali s svojim delovanjem na njega razvoj. Slava naprednemu in svobodomiselnemu slovenskemu učiteljstvu, ki proslavlja može, katerih imena so spojena tesno z zgodovino našega razvitka. Le složno naprej! — Dimnik.

Ljubljana: Gromovit živijo zbranim slaviteljem Tomšičevim!
— Frančišek Kokalj.

Ljubljana: Slava Tomšičevemu spominu in njega častilem!
— Sič, Gorjup, Janežič.

Mengeš: V duhu z Vami, častilci, slavi spomin po zapuščini nesmrtnega mladino ljuba tudi učiteljsko društvo Kamniškega okraja.
— Letnar, predsednik.

Mozirje: Slava Tomšičevemu spominu! Živili njega častilci!
— Prof. Orožen, Krulac, Kocbek.

Radovljica: Vrlemu možu v spomin in njega slaviteljem kliče: Slava! — Radovljiško učit. društvo.

Št. Jernej: Osebnost sem zadržan, udeležiti se slavnosti odkritja Tomšičeve spominske plošče — sprejmite moj pozdrav! — Iv. Sajè.

Št. Pavel: Tomšiču večen spomin. Živeli njega slavitelji! — Franjica Zei, Pečovnik, Tratar.

Trebnje: Slava vrlemu sinu Belokranjcev! Njegovim častilcem presrečni: Živeli! — Antonija Petrovčič, Alojzij Jerše.

Trebnje: Slava Ivanu, slava častilem! — Fran Tomšič.

Zagreb: Prijaznemu povabilu k slavnosti v slavo mojega nepozabnega brata Ivana se ne morem odzvati. Ta dan — slovesen in vesel za slovenski narod in slovensko učiteljstvo — je zame le tožen, neopisno žalosten. Vsak grmič, vsako drevesce, vsaka travica, vsak kamenček na Vinici bi me spominjal mojega Ivana in mi zbujal in obnavljal žalost. Hvala Vam torej na povabilu, večna slava mojemu Ivanu, slava in hvala tudi vsem njegovim prijateljem in častilem! Srčen pozdrav in hvala vsem udeležencem slavnosti! — Ljudevik Tomšič.

Zagreb: Hrvatski pedagoški-književni zbor kliče svomu bivšemu članu Ivanu Tomšiču, revnomu marniku i poborniku hrvatsko-slavenske zajednice: Slava! — Iykanec.

Častitati moramo končno na tako lepem vspehu te slavnosti „Belokranjskemu učit. društvu“, zlasti njega vrlo delavnemu blagajniku, gosp. Fr. Štefančiču, ki si je pridobil za slavnost največ zaslug. Prepričani pa smo, da je vplivala ta oduševljena slavnost močno na preprosti kmetiški narod: zbudila mu je ponos, ojačila, razvnela rodoljubje — in to je te lepe slavnosti najlepši uspeh!